AR
435

Acc. no. 24451 - Tel. 1812

Dr. C. R. Reddy's Birth Centenary Celebrations

Tel.
1812

Office of the Curator
Govt. Oriental Manuscripts Library
14 FEB 1995
Madras-600 005

1812

SEMINAR PAPERS

DEPARTMENT OF TELUGU
UNIVERSITY OF MADRAS
15—11—1980

Acc. 24451. Tel. 1812

Dr. C. R. Reddy's Birth Centenary Celebrations

SEMINAR PAPERS

DEPARTMENT OF TELUGU
UNIVERSITY OF MADRAS
15—11—1980

© University of Madras.

Price Rs. 2-50

Printed at the Rathnam Press, 41, Badrian Street, Madras-1

Tel. 1812

CONTENTS

1. Preface — 1
   Prof. G. Appa Rao
2. Welcome Speech by Secretary
   Prof. Abhyudaya Bhavati Sai Prasad — 3
3. President's Speech
   Dr. C. Muddukrishna Reddy — 7
4. Dr. C. R. Reddy; Some Memories
   Dr. A. S. Raman — 9
5. Dr. C. R. Reddy — The Politician
   Dr. D. Anjaneyulu — 26
6. Musalamma Maranam
   Prof. C. R. Sarma — 34
7. Dr. C. R. Reddy's 'Kavitwa Tatwa Vicharamu'
   Prof. G. Appa Rao — 41

1812

Office of the Curator
Govt. Oriental Manuscripts Library
14 FEB 1995
Madras-600 005

PREFACE

This book consists of the papers read during the Seminar held in connection with the Dr. Cattamanchi Ramalinga Reddy's Centenary Celebrations organised on 15-11-1980 by the Department of Telugu, University of Madras. It includes also the speeches given on the occasion by eminent educationists and scholars on Dr. C. R. Reddy's life and his works in ths social, economic, political, scientific and literary fields.

Dr, Cattamanchi was one of the most brilliant men of his time. He was a great educationist. There fs no need for me to write about him at length in this preface. The following single verse which I composed at one time will adequately describe his multi-faceted brilliance.

He was the greatest of literary critics,
A man of high ideals and noble thoughts,
An eminent scholar and, yet a modest gentleman,
Cattamanchi was a rationalist thinker of the highest order,
His speech was full of wit and humour ;
He was a poet of no mean merit,
A wise statesman he was besides,
Cattamanchi a dearest son of Andhra Bharati ;
Is there any where on earth an Andhra
Who does not remember this versatile genius ?

Prof. G. APPA RAO

Tel 1812

కార్యదర్శి స్వాగత వచనాలు

ప్రొ. సాయిప్రసాద్ ఎ. బి.

గౌరవనీయులు, సహృదయ శేఖరులైన పెద్దలకూ, అభ్యుదయ భావులకూ, యువరంజనీ యువకులకు వందనాలు, అభినందనాలు.

మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయ తెలుగు శాఖ పరిశోధన బృందం-అభ్యుదయ భారతి-తరపున మిమ్ముల్నందర్ని ఆహ్వానిస్తున్నాను.

అభ్యుదయ భారతి అష్టమి రోజున అసాధారణ ప్రజ్ఞాధురంధరుడు సంభాషణాచతురుడు, అర్థశాస్త్రకోవిదుడు, గొప్ప విద్యావేత్త, విమర్శక శిఖామణి అయిన డా॥ కట్టమంచి రామలింగా రెడ్డిగారి శత జయంతి ఉత్సవాన్ని జరుపుకుంటుంది.

ఈ సెమినార్ కార్యక్రమానికి డా॥ సి. ముద్దుకృష్ణా రెడ్డిగారిని అధ్యక్షత వహించమని అర్థిస్తున్నాను. డా॥ రెడ్డిగారు వృత్తిచేత వైద్యులైన లలిత కళలలో, సాహిత్యంలో అభిరుచి గల సహృదయులు. ఆంధ్ర ప్రదేశ్ ప్రభుత్వం చేత ఉత్తమ సాంస్కృతిక సంస్థగా గుర్తింపబడి, ఒక బహుమతిని కూడా పొందిన ప్రసిద్ధ సాంస్కృతిక సంస్థ కళాసాగర్‌కు వీరు అధ్యక్షులు.

డా॥ సి. ఆర్. రెడ్డి బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి అని పేరుపొందినా ఎందుచేతనో, ఏకారణంవలనో, ఏ రంగంలోను వారు స్థిరంగా నాలుగు కాలాలపాటు నిలవలేదు. అది అతని అస్థిరత్వానికి ప్రతిబింబంలా కనిపిస్తుంది. ఆయనలోని అర్థంకాని సుగుణాలను అర్థం అయే విధంగా నలుగురు వక్తలు తమ ప్రసంగ వ్యాసాల్లో తెలియజేస్తారని

Tel. 1812

ఆశిస్తున్నాను. ఈ నలుగురు వక్తలు నాలుగు రంగాలకు చెందినవారు. వీరు తమ విషయాల్లో నిష్ణాతులు. దయచేసి వీరు తమకు కేటాయించిన విషయం 15 నిమిషాలకు మించకుండా పేపర్లను చదువుతారని ఆశిస్తున్నాను.

ఈ సెమినార్ మొదటి వక్త డా॥ ఎ.యస్. రామన్‌గారు. రామన్‌గారు అనగానే చాలా మంది తమిళులనుకోవచ్చు. వీరు నూటికి నూరు పాళ్ళు తెలుగువారు. పత్రికా రంగంలో తన జీవితాన్ని గడుపుతూ, పేరు ప్రఖ్యాతులను సంపాదించిన ప్రజ్ఞావంతులు. వీరు 20 ఏళ్లు ప్రసిద్ధ ఆంగ్ల పత్రిక ఇల్లస్ట్రేటెడ్ వీక్లీకి సంపాదకులుగా వుండి గొప్ప పేరు సంపాదించారు. ప్రస్తుతం వీరు స్వరాజ్య పత్రికకు సంపాదకులుగా పత్రికా రంగానికి ఎనలేని సేవ చేస్తున్నారు. వీరు డా॥ సి. ఆర్. రెడ్డి ప్రియశిష్యులు. వారి సహాయ సంపత్తితోనే వీరి విద్యా వ్యాసంగం జరిగింది. రెడ్డిగారికి వీరు అంతరంగికులుగా కూడా వుంటుండేవారు. డా॥ రెడ్డి దైనందిన జీవిత విశేషాలను గురించి, ఆయనలోని ప్రత్యేక శక్తులను గూర్చి చెప్పడానికి తగినవారు వీరేనని వేరే చెప్పనవసరం లేదు.

తరువాత పత్రికా రంగంలో ప్రసిద్ధులైన మరో వ్యక్తిని గురించి మీకు పరిచయం చేస్తున్నాను. మీకు పరిచయం చేస్తున్నానన్న మాట సరిగాలేదేమో ఎందుకంటే ఈయన జగమెరిగిన బ్రాహ్మణులు. డా॥ డి. ఆంజనేయులుగారిని గురించి తెలియని వారే వుండరని నా విశ్వాసం. వీరు డా॥ సి. ఆర్. రెడ్డిగారి మోనోగ్రాఫ్ కూడా ఇంగ్లీషులో వ్రాశారు. వీరి సమీక్షలు తరుచుగా పత్రికలలో వస్తుంటాయి. మీరందరూ చదువుతుంటారనుకుంటాను. వీరిప్పుడు రెడ్డిగారి రాజకీయ జీవితానికి సంబంధించిన వ్యాసాన్ని చదువుతారు.

మూడవ వక్త డా॥ సి. ఆర్. శర్మగారు. వీరు బహు భాషా వేత్తలు. సహృదయులు. సుగమ్యులు. "విద్య యొసగును వినయంబు" అను మాట వీరియందు సార్థకమవుతున్నది. సాహిత్య విమర్శలో వీరు నిష్ణాతులు కాబట్టి డా॥ రెడ్డి ఏకైక కావ్యం ముసలమ్మ మరణంపై తెలుగులో వ్యాసం చదువుతారు.

చివరి వక్త ఆచార్యగంధం అప్పారావుగారు. ఈ సెమినార్‌కు సర్వస్వం వారే. అయినా ఒక వక్తగా వారిని ఆహ్వానిస్తూన్నాను. వీరిని పరిచయం చేయడం అంత అవసరం కాకపోయినా సభా సంప్రదాయం ప్రకారం చెప్పక తప్పదు.

మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయ తెలుగు శాఖకు రూపురేఖలు దిద్దిన వారు వీరు. తలంచింది, చెప్పింది, చేసింది ఒకటిగా గల ఆచార్యులు. వీరు డా॥ సి. ఆర్. రెడ్డివలే కారణ విమర్శకులు. వీరు వారి కవిత్వ తత్వ విచారముపై పేపరు చదువుతున్నారు. మీరందరూ శ్రద్ధాసక్తులతో చివరవరకూ వుండి, విశేషాలు విని అభ్యుదయ భారతి పురోగమనానికి ఆశీర్వదిస్తారని ఆశిస్తూ. సెలవు తీసుకుంటున్నాను.

జై హింద్

అధ్యక్షోపన్యాసము

డా॥ ముద్దుకృష్ణారెడ్డి

సభ నలంకరించిన పండితులకూ, విద్యా వేత్తలకూ నా వినయ పూర్వక వందనాలు. ఇటువంటి సభకు అధ్యక్షత వహించడానికి నాకు అర్హతలు చాలవేమోనని భయపడుతున్నాను. నేను పండితుణ్ణికాను. విమర్శకుణ్ణీకాను. కవిని అంతకన్నా కాను. నాకు సాహిత్య జ్ఞానం చాలా తక్కువ. నా అర్హత ఏమిటంటే నేను కళాప్రియుణ్ణి. సాహిత్యాభిమానిని. నా ప్రియమిత్రులు ఆచార్యగంధం అప్పారావుగారు ఆప్యాయంగా 'మీరు తప్పకుండా ఈ సభకు అధ్యక్షత వహించి సభా కార్యక్రమాన్ని నిర్వహించాలి' అన్నారు. వారి ఆప్యాయతనూ, ఆదేశాన్నీ కాదనలేక వచ్చాను.

డా॥ కట్టమంచి ఆ రోజుల్లో భారతీయ మేధావుల్లో ఒకరు. విద్యారంగంలో వీరు త్రొక్కని త్రోవలేదు. చరిత్రలో, రాజనీతి అర్థశాస్త్రాల్లో ఇంగ్లీషు, తెలుగు భాషా సాహిత్యాల్లో అసాధారణ ప్రజ్ఞాధురంధరులు. చరిత్ర పాఠాలు చెప్పే ఆచార్యునిగా విద్యా రంగంలో ప్రవేశించారు. తెలుగులో అర్థశాస్త్రం రాశారు. రాజనీతి శాస్త్రాన్ని తన దైనందిన జీవితంలో పెట్టారు. ప్రతిపక్ష సభ్యులుగా మద్రాసు శాసన సభకు అలంకార ప్రాయులయ్యారు. డా॥ కట్టమంచి శాసన సభలో ప్రవేశించగానే సభ వికసిత శత పత్రంలాగ చైతన్య వంతమై ప్రకాశిస్తుండేది. ఇతడు ప్రతివాది భయంకరుడైనా హాస్య రసానంద డోలికల స్వేచ్ఛాలీల ఊగిస్తుండే వాడు.

ఇక ఇతని సాహిత్య రంగానికి వద్దాం. నాకు తెలిసినంత వరకు నవ్యాంధ్ర సాహిత్యలోకంలో ఇంతవరకూ వెలువడిన విమర్శన గ్రంధా

లకు 'కవిత్వ తత్త్వ విచారము' మకుటాయమానమని చెప్పవచ్చు. డా॥ కట్టమంచి, సమన్వయ సహేతుక దృష్టికి, భావనాశక్తికి, ఈ విమర్శన ప్రతిబింబం.

ఆ రోజుల్లో మద్రాసు యూనివర్సిటీలో రైట్ ఆనరబుల్ శ్రీనివాసశాస్త్రిస్మారకోపన్యాసాలు అద్భుతమైనవని ఈనాడు కూడ కొంతమంది మేధావులు చెప్పుకుంటూ ఉంటారు. ఆ ఉపన్యాసం వినే భాగ్యం నాకు కలగలేదు.

ఆంధ్ర విశ్వ విద్యాలయానికి వీరు 'ఆంధ్ర కళా పరిషత్తు' అని పేరు పెట్టారు. అక్కడి విద్యార్థి వసతి గృహాలకు పెట్టిన బౌద్ధ నామాలు అత్యంత మనోహరాలు. ఆతని స్వతంత్ర సంస్కార దృష్టికి ప్రతిబింబాలు. డా॥ కట్టమంచికి గౌతమ బుద్ధునిపై ఉన్న భక్తి గౌర వాలకు ఆ గృహనామాలు చక్కని నిదర్శనాలు.

కట్టమంచి పరిపాలనా దక్షతవలన ఆంధ్ర విశ్వ కళాపరిషత్తు భారతీయ విశ్వ విద్యాలయాల్లో ఒక ప్రత్యేక స్థానాన్ని పొందింది. ఈ మహా మేధావిని గురించి చెప్పవలసిందెంతో ఉంది. ఇక్కడ ఉపన్యసింప నున్న పెద్దలు, పండితులు, విద్యావేత్తలు డా॥ ఆంజనేయులు, డా॥ రామన్, డా॥ సి. ఆర్. శర్మ, ఆచార్యగంధం అప్పారావుగార్లు జగమెరిగిన బ్రాహ్మణులు. డా॥ కట్టమంచి సర్వతోముఖ ప్రజ్ఞాపాట వాలను గురించి సమగ్రంగా ఉపన్యసిస్తారు. ప్రస్తుత నా ప్రసంగం అధిక ప్రసంగం కాకూడదు. పెద్దల్ని ఉపన్యసించమని కోరుతున్నాను.

Office of the Curator
Govt. Oriental Manuscripts Library
14FEB199
Madras-600 005

Dr. C. R. REDDY: SOME MEMORIES

By

A. S. RAMAN

In the post-independence years education has been devalued and debased beyond repair and even beyond recognition. The result is that the student's umbilical cord with his mentors, his *gurus*, has snapped. He has no historical perspective. Not even a sense of belonging. He finds himself totally unconcerned with men and matters of the past in general...and in particular with those whose impact on his formative years was immense. He does not care who lived when and did what. Indeed, history has been the worst casualty of the present system of politicised education. The so-called educational reforms are politically motivated and have little cultural or intellectual thrust and import. Text-books are heavily slanted in favour of the party in power and, in the national context, narrow and negative chauvinism rules the roast. In other words, the emphasis is invariably on highly coloured priorities, projections and perspectives. As a result, the student community, left to its own judgment, chooses to stay uninvolved in the pursuit of excellence for its own sake on which inevitable depends the basic quality of the national *elan* and ethos. By and large, our students seem to remain untouched by the time-tested value system which the overtly politicissed educational system of today no longer represents. Their indifference to, if not alienation from, the code of conduct they have inherited from their forbears is complete. They are not literate. Unfortunately they are not even illiterate. They are half-literate. They have all the arrogance of the neo-literates and none of the sweet innocence of the illiterate. Ask an average student about Churchill, Stalin or Roosevelt. He will say: "How

would I know? They lived and died long before I was born." Once I tried to draw a researcher in history into a discussion on the relevance of Marxism to the Indian situation but failed. He excused himself saying: "Since India has banned all works by Marx, I have had no opportunity of studying them."

I'll not be surprised if the present-day students ask: "Who was Dr. C. R. Reddy? Never heard of him." Even Gandhiji has been put on the shelf. So why should Dr. Reddy be an exception? When I was a student of the Andhra University at Waltair in the late '30s and early '40s, my contemporaries knew more about Pandit Madan Malaviya and Sir Asutosh Mukherjee than the present-day students know about Dr. Reddy and Dr. Radhakrishnan. With the proliferation of Universities and the increasing emphasis on diversification and specialisation education today means so little to so many. Quantity has outpaced quality with alarming speed.

Even in his life-time how many people knew Dr. Reddy? And those who did never understood him. It was no doubt difficult to understand him. Not that he was an enigma. Only he was too abrasive and his rough exterior protected him from crooks, fools and bores. Also he was too independent and imperious to make himself understood by men of straw. Naturally be failed in politics and almost failed in education. He was a benevolent despot with a lot of colour and flavour in whatever he said or did. He was unique by any test. He was a politician among politicians. But since he did not pretend to be a saint, he failed. He was an administrator among administrators. But since he could not bureaucratise his style, which was too sophisticated, he failed in administration. He was an intellectual among intellectuals. But since he ralied more on his own insights, perceptions and responses than on books for his

assessments and attitudes, he failed even as an intellectual. He wrote so little because he thought so much and he thought so much because of the quality and range of his reading which might have simply paralysed inferior minds. The total impact of his life and work on his contemporaries was that of a dazzling failure, a failure which was much more telling and significant than many widely acclaimed successes.

Dr. Cattamanchi Ramalinga Reddy was his full name. Once Rajaji described him as "an extraordinary vice-chancellor." Indeed Dr. Reddy was an outstanding educationist judged even by the stiff pre-Independence yardstick. He was 'extraordinary' not only as a vice-chancellor but as a man too. As I have already mentioned, he was not an enigma. But he was an eccentric and what an eccentric! He represented the style and spirit of the 19th and 20th centuries at their very best. It would be more proper to say that he represented the spirit of the 19th century and the style of the 20th. For he was a Victorian who was eager to stay ahead of the Georgians, bypassing the Edwardians. He was scholarly without being stuffy, original without being perverse, emotional without being sentimental, cynical without being malicious, patriotic without being jingoistic and autocratic without being tyrannical. Intellectually he was too refined and exacting to accept copybook democracy.

In what sense was Dr. Reddy an eccentric? In the sense that he often changed his political affiliations, not in the style of the latter-day floor-crossers, but according to his own whimsical thinking and reasoning. whatever political decisons he made, on the basis of his own principles and convictions and not the hope of advancing himself socially or politically. He was too fearless, forthright and freedom-loving to do anyting just to please others. Gandhiji included,

Tel. 1812

When Maulana Azad as Education Minister wrote to him offering him the Secretaryship of his Ministry, Dr. Reddy replied testily : "There cannot be two Ministers." Dr. Reddy was a dyed in the wool conservative. He believed in the graces and constraints of the old world value system. In economics he was a Keynes, in politics a Burke and in personal ethics a Bertrand Russell. In India his greatest mentor was, not Gandhiji, not Nehru. It was Gopalkrishna Gokhale but for whose gentle and civilised persuasion he would have ended up as a briefless barrister. Dr. Reddy almost joined Gokhale's Servants of India Society. He wanted to serve the country through education or politics, or, if possible, through both. Sir John Squire once said : "At Cambridge Reddy had both the eloquence and wisdom of Burke."

Cattamanchi Ramalinga Reddy who was the first Indian to be elected Vice-President of the Cambridge Union, was an unrecognised genius and unloved teacher because of certain rough edges to his character and personality. During his brilliant career as an educationist he held many posts with distinction but each more briefly than the other, till he really discovered himself as the Foundation Vice-Chancellor of the Andhra University from 1926 to 1930 and again from 1936 to 1949. He had a bitter sweet affair with politics from 1931 to 1936. During this period another distinguished educationist, Dr. S. Radhakrishnan, worked as the Vice-Chacellor of the five year old University which needed the gentle and gracious touch of a true savant.

Dr. Reddy had been a rolling stone all his life, gathering a lot of moss. He had the distinction of being Sri Aurobindo's successor as Vice-Principal of the Baroda College. Dr. Reddy had his own philosophy of education to which he gave concrete shape when he had a free hand

as the greatest Vice-Chancellor of the Andhra University. The objects of education, according to him, were : "Increase of knowledge by original research, popularisation of knowledge among the masses and directing our energies into the fruitful channels of practical arts and industries." At the Baroda College he had, among his students, K. M. Munshi.

Dr. Reddy was basically a Victorian in the sense that he championed the cause of unfashionable integrity in every discipline. He thus pleaded for conformity in literature, conservatism in politics and creativity in education. But he was not a prig or a prude. He had an open mind. Though an advocate of democratic norms and basic freedoms he had great admiration for the Russian experiment in socialism which he tried to reconcile to his Gandhian philosophy. He used to say : Though as history has gone so far, the ideal of the full life has not been consistent with the moral ideal of agalitarian cooperation, the great Russian experiment has shown that material prosperity and human equality could go together and that asceticism is not the indispensable basis of socialism. Its new social and economic order, its marvellous powers in education and the broadbasing of the amenities of civilisation, and its five-year plan demonstrate the possibility of the community's achievement of the perfect life, where light, love and joy will in the widest commonalty be spread. Meanwhile until this consummation is reached by the world Mahatma Gandhi, as the great man of action, the reviver and inspirer of our jaded national will and the organiser of mass action on a scale almost miraculous, will rightly hold the primacy in our affections as well as admiration. He is will : he is action : he is life,"

Dr. Reddy often achieved unacknowledged excellence in what ever he said or did. He never advocated innovation for its

own sake. But he was ready for its challenges when the situation demanded it. He at once recognised merit when he saw it. He neither upheld classicism nor denounced modernism dogmatically. He was aware that both could be genuine or spurious. What mattered most to him were, not fads or fashions, but virtues and values. He admired both classicism and modernism. though, naturally, for different reasons. He maintained that without self-sustaining and self-renewing power neither had any relevance or durability. No wonder that he was very critical of almost all anciant and medieval Telugu poets, except Tikkana and Pingali Soorana who he thought deserved international attention. Also he condemned the so-called New Wave in Telugu poetry, know as *Bhava kavittwam*......which incidentally projected a tautologically overstated claim..., though he had many friends among the exponents of this imported *genre* which came to the Andhras, *via* Keats, Shelley, Tagore, the Sufi mystics and Brahmosamaj. Rightly he considered the New Wave alien to the Andhra sensibility and genius. He had nothing but naked contempt for cliches, formulas and shortcuts which he thought politics under the flabby, monolithic Congress leadership raised to the level of fine art! He constituted an elitist one-man establishment. But there was no malice behind his aloofness or arrogance. In fact he had an infectious sense of humour in any crisis. He ridiculed the so called stalwarts with feet of clay. There was no doubt a streak of authoritarianism in him. But he was a despot who could cheerfully submit himself to the refined and selfless tyranny of the superior minds committed to democratic culture. He didn't have many enemies. The only enemies he had were : Stupidity, lethargy, knavery, ineptitude and indiscipline.

I had known of Dr. Reddy and respected him from a distance long before I actually met him. I almost inherited my enthusiasm for him from my father, another infectious

and incorrigible eccentric who was among his closest friends and warmest admirers. Dr. Reddy used to say : "We are both lunatics because we believe in perfectibility. But your father has the additional merit of proneness to violence which I envy. He should have been born a Reddy and I a Brahman." Dr. Reddy's amazing *tour de force*, that last word in literary criticism, *Kavittwatattwavicharamu*, whose first draft he prepared when he was a student at the Madras Christian College, had been my staple literary diet for many years. What I admired most in this formidable work was, not what he said, but how he said it. He was a great stylist. The values he cherished...and stated so crisply and elegantly...and the perspectives he defined so sharply and authoritatively gave me a new insight into the essential *elan* of classicism. The fervour, finesse and forthrightness with which he said what he wanted to say reminded me of the Victorian writing at its elegant and perceptive best. It came as a revelation to me that his *Grandhikabhasha* was more spontaneous, virile and crisp than the *Vyaavahaarikabhaasha* of the moderns. Dr. Reddy was not a profound Sanskrit scholar. Or was he? He had a feeling for the stately and sensual rhythms, cadences and melodies inherent in this language of the gods The names he chose for the various buildings, awards, institutions, etc., reflected the range, quality and thrust of his scholarship. Let us take a look at some of these : He named the different University hostel blocks *Saddharmasadana*, *Asokavardhana*, *Vivekavinyasa* and *Vinayavihara*. He named the University itself *Andhra Viswakalaparishad*. He called the Telugu equivalent of doctorate *Kalaprapoorna*. The first Kalaprapoorna was worthily conferred on Vedam Venkataraya Sastry. In fact the Kalaprapoorna was instituted specially to honour the great scholar, teacher and creative genius whom Dr. Reddy regarded as an avatar of Goddess Saraswathi. That this hallowed award of unique distinction has been since given to all sorts of people including movie men and mimics is a different matter.

I came into personal contact with Dr, Reddy only in 1938. I saw him with a note of introduction from my father who was keen that I do Economics Honours at the Andhra University under the tutelage of his friend. Dr. Reddy was then the Vice-Chancellor for the second term which began in 1936 and extended up to 1949 when he left for Mysore to take on a new assignment. He died in Madras two years later. My father sent me to waltair because his friend, who was at the helm, was reputed to be a stern disciplinarian...Dr. Reddy's colleagues used to refer to him as "a lovable Hitler".... My father, like all good fathers, thought that his son was too wayward to be left alone. By the way, Reddy, was then just Reddy and not Dr. Reddy. In fact Reddy at the time meant only C. R. Reddy, though there were a number of other Reddys who had distinguished themselves in different areas of specialisation including education. Every one knew only Reddy and that was C. R. Reddy.

He received me coldly but correctly and directed me to see Professor M. Venkatarangaiya who was the Head of the Department of History, Economics and Politics. I don't know what happened in the mean time. But I soon found myself being treated like a spoilt child. During my meeting with Professor Venkatarangaiya he had made many promises to me and he later kept all of them. Of course I knew that the unseen hand which gave away so much to me unasked belonged to the Vice-Chancellor. Why? Dr. Reddy himself gave the answer much later. He said: "You got what you got because you deserved it on the basis of your marks-sheet."

My three years at Waltair were stormy. Of these more later. But for the Vice-Chancellor's paternal interest in me, my career would have taken a differnt turn. I learnt so much from him from a distance because of my total rapport with him. His tragedy was that many students misunderstood him because of his style of functioning: Seemingly aloof and

distant he was actually nearer and dearer to them than any other Vice-Chancellor. But the students at Waltair thought that their Vice-Chancellor being a willing stooge of the British imperialism was an enemy of all nationalists and democrats. The fact was that he was their *own* man, deeply committed to their future careers. He was ready to lavish on them unbounded love and affection...on all of them in equal measure...provided they cooperated with him in his endeavours to enrich the quality of higher education and the sanctity of the campus. He had no favourites: He was partial only to brilliance, enterprise and integrity. As for his defence of the British imperialism, he had his good reasons, the most convincing being the preservation of democratic ideals and institutions. On the whole he was more patriotic and democratic than the loud-mouthed windbags of the national movement whose basic weaknesses and vices were to surface years later with the dawn of independence.

1812

To return to my Waltair days. They were stormy because of my involvement in the aggressive postures and violent polemics of the student leadership. I was one of the active participants in the student movement at the district level. I was always in trouble with the police, but somehow at the last minute I managed to get out of it without any effort on my part. I sensed the protective hand of Dr. Reddy behind it all. Once, as President of the Vizag District Students' Federation, I addressed a mammoth audience at Vizianagaram, using intemperate language against the govenrment. When I returned to Waltair, I found myself being interrogated by a policeman outside the main gate...the police had no authority to enter the campus because in Reddy's time universities throughout the country constituted a state within a state. The constable looked and sounded more coarse and brutal than he had been trained to be. There was tension all around. The area had already been cordoned off by the police. Only the marked men could enter it, just to be pushed into the van parked nearby. Inside the van I was comforted to see many familiar faces. We were all herded together and dumped at the police station. An hour later, all except me were put behind the bars under the Defence of India Regulations, "Why

Tel. 1812

not me?" I asked the officer on duty who explained: "We have been instructed to drive you back to the hostel with proper escort." I was embarrassed, even discomfited. But being young, timid and career-conscious, I preferred not to court arrest. By accepting the offer of the police I became a contemptible traitor in the eyes of my friends. Later, on December 10, 1940, the entire student community boycotted the C. R. Reddy Shastipoorthi celebrations in which I was the only student participant. A moment which should have been the happiest in his life was, as he confessed to me later, with tears in his eyes, the saddest and most poignant because of the students' violent anti-Reddy demonstrations. The function had drawn a glittering galaxy of eminence, glamour and brilliance represented by such august and compelling presences as Sir C. V. Raman who presided and Captain Sir Arthur Hope, the Governor of the Madras Presidency, who inaugurated. All the speakers made touching references to Dr. Reddy's deep humanism, selective erudition and civilised, unselfconscious and irreversible involvement in activities strictly academic, educational and cultural. But his Shastipoorthi, on the whole, gave Dr. Reddy more sorrow than joy because of the irresponsible and ill-tempered boycott by the students whom he loved so much.

To revert to my own arrest and release. Hardly had I returned to my room in the hostel before I received a chillingly terse message from the Vice-Chancellor who wanted to see me at once. When I met him, he spoke to me in the anguished tone of a betrayed parent. He said: "No more of this nonsense. Understand? I have an image of you. Don't destroy it. I want to be proud of you. You may go." I was in a dilemma. Go where? To be back among my parents as a repentant sinner? Or to be on the side of the Vice-Chancellor as a confirmed renegade? I made my decision: I was with the Vice-Chacellor.

From that moment onwards I found myself being moulded by him in so many ways, though only from a distance. Physically the distance between him and me, a mere student was enormous, because of our respective situations. But slowly I began to feel that there was no one else...not even my

father...to whom I owed as much as I owed to him for whatever I learnt...and unlearnt...and on which, as I was to realise many years later, my entire career rested. I had been a good Ekalavya to his Drona. But he was a Drona with a difference. He never demanded *gurudakshina* from me because he had no Arjuna to appease. In fact he had only Ekalavyas even among his detractors, and no Arjunas. For he had equal love, warmth and concern for all students and they realised it too late in the privacy of their emotions and sentiments.

I can recall many incidents from which Dr. Reddy, a confirmed bachelor, emerges as a Vice-Chancellor whose only children were his students, his magnificent obsession. It was a mistake to identify him, as the students then did, with the government, though, just to embarrass the Congress leadership, which he didn't accept intellectually, he conditionally supported the war effort. He was concerned more with a defeat for Hitler than with a victory for Britain. For he was a genuine democrat, committed to human rights and parliamentary practices. He sincerely felt convinced that Britain, a believer in the ultimate values and virtues of a democratic system, supported by the U S S R', a fiercely uncompromising people's democracy deserved to be strengthened against the menacing forces of Fascism. He was basically a students' Vice-Chancellor He was easily accessible to them whenever they cared to meet him: The choice was theirs. But he knew from a distance what was good for them and spared no effort to achieve it for them. I just mention two incidents which emphasise his close identification with the students, his total dedication to their cause.

Once, as President of the History, Economics and Politics Association, I requested him to preside over the mock World Court being set up to try the accused, Science, in the person of Dr. S. Bhagavantam. He wanted to know how long the trial would go on. I said: "Roughly about three hours, Sir." He acceded to my request. He said: "All right. I'm coming." He arrived punctually at 9-30 a.m. It was a very distinguished gathering. Dr. Bhagavantam was the defendant and Professor M. Venkatarangaiya was the complainant. There

were many witnesses on either side...mostly students and professors...and arguments and counter-arguments were put forward with professional expertise. The prosecution was conducted by Mr. Ratnam, the Senior Public Prosecutor of Vizag. The recording of evidence and other legal formalities were gone through in strict conformity with the established legal norms and practices. It was indeed a marathon trial, but the Chief Justice, Dr. Reddy, showed no evidence of wear and tear. At last, pronouncing his judgment at 9 p.m. he acquitted Science good-humouredly remarking that he had been on trial and not Science.

On another occasion the Students' Union organised a mock Parliament. Mr. Y. P. Rao who recently retired as Director-General of Observatories was the Prime Minister and I was the Minister for Education. Mrs. Durgabai (Deshmukh) was the leader of the Opposition. We wanted to make it an exclusively students' affair. So we didn't invite any member of the staff. But Dr. Reddy was not the one who could be ignored, though we didn't invite him. I introduced a Bill on compulsory primary education. It was rejected by the House. The Rao ministry fell. When the President invited the Leader of the Opposition to form an alternative Government, Mrs. Durgabai said : "No. We'll continue to be in Opposition. " Reacting instantly, a voice from the last bench was heard to say : "Those born to fight don't form governments." Of course it was the voice of the Vice-Chancellor, We were surprised that he somehow managed to sneak in unnoticed, even unsuspected, just to watch the proceedings.

Dr. Reddy failed in many fields, including, according to his illiterate critics, even education. He failed in politics because he pursued it as the art of the achievable impossible. If at all he failed in education, he failed because he was determined to keep it untainted by politics. He failed in literature, because, let me repeat, he was more a thinker than a writer. He failed socially because of his Shavian cynicism. Whenever he was asked about his single-blessedness, he used to say that he was not a bachelor but an unmarried man. He was fond of quoting Samuel Butler who said that it was cheaper to buy

milk than to maintain a cow. One can say that Reddy's life was on the whole a succession of deliberately contrived failures.

Dr. Reddy was equally formidable both as a writer and speaker. In his diction and delivery there was something at once lofty and earthy. He was almost Churchillian in his poise, passion and phrasing. And his sarcasm was lethal. He was indeed a master of the written and spoken word both in English and Sanskrit. His prose was rich, robust and radiant and had its own succulent and succint rhythms and resonancess. Full of wit and wisdom, his sentences had the sharpness of shafts and he was a good marksman. He never missed his target. His speechess sounded unscripted and unrehearsed. But there was intense preparation behind them. His sallies and repartees had an electrifying effect on the audience. Here are a few Reddy samplers :

On Dr. Pattabhi Sitaramayya : "He speaks faster than he thinks and the figures he quotes are politics, not statistics.

On Political Defections : "Appointments result in attachments and disappointments lead to detachments."

On the Christian Virtue of Humility. "They say the meek shall inherit the earth, but it is usually some feet below the surface of the earth..."

On Socialism : "Socialism attempts a way out of religious antagonisms by instilling class warfare as diversion."

On the Reddys : "I'm proud of my community. The Reddys are very brave and enterprising. They are all over the world. But they feel most at home in the Andamans.'

On India's Basic Problems : "Our basic problems are two : (1) The social senilities of an ancient country and (2) the political immaturities of a young democracy."

On the Mixed Feelings with which all Indians, with the exception of Mr. Jinnah and his Muslim League, responded to independence : " This is not a case of the cloud having a silver lining but the silver lining having a cloud."

On the need for Character-building : "England gets on without a Constitution because of its character. Character can prevail with or without Constitution or even in spite of it. No Constitution can prevail without character."

On Indian Assessments : " In India the test is : Are you better this year than what you were last year, and by what percentage ? International standards are irrelevant."

On the Beitish Government's Idea of Efficiency : " The Government promotes efficiency *only* in subordination."

On the Eloquence of a Popular Madras-based Congress Leader : "A man who speaks so fast must have his head examined.

On the Conceit and Complacency of the Congress Leadership : " What I say will not appeal to the intellect of a Congress leader, because he has none. But I'll be happy if I can appeal to his conscience at least."

Dr. Reddy was superb in his epigrams which were crisp, chaste and at the same time crushing in their impact on those to whom they were addressed. Here are a few examples.

Once he was addressing a meeting at Egmore in Madras. It was against the Justice Party. Suddenly stones rained on the audience. Dr. Reddy's prompt comment : " This is the Justice Party ushering in the Stone Age in politics.'"

To a political friend engaged in fighting a bye-election : " Are you contesting that bye-election ? " " Yes.' " I wish you a *good bye-election* ! "

Tel. 1812

Dr. Reddy described the freedom struggle, in the lofty style of Carlyle, as a series of biographies...of Tilak, Gandhi, Nehru, Patel, Subhash Chandra Bose and so on.

Dr. Reddy, a nominated member of the Madras Legislative council, used to annoy the Prime Minister, C. Rajagopalachari, with his most inconvenient questions and supplementaries. Exasperated, C. Rajagopalachari asked angrily : "May I know, Sir, which constituency the Hon'ble Member represents?" Dr Reddy's reply : " The whole of Andhra Desa including Rayalaseema." He belonged to the district of Chittoor.

Once the Raja of Panagal and Dr. Reddy who had been great friends fell out. In 1923 Dr. Reddy supporting the no-confidence motion against the Raja who was then the Prime Minister, mounted a savage attack on his former friend and confidant. Interrupting his speech in sheer despair, the Raja said : " I have in my pocket a letter written by the Hon'ble Member only last week. If I read it out now, you will know why he is attacking me and my government. I propose to disclose the sordid contents of this letter to the august House." Unruffled, Reddy said disarmingly : "When lovers quarrel, their letters are returned." Like a gentleman the Raja went over to Reddy and returned the letter to him. What a charming gesture!

Dr. Reddy literally drifted into education under the hypnotic spell of Gokhale. From Baroda he moved down to Mysore where under the leadership of Sir M. Visweswarayya he worked as Inspector-General of Education. Again in 1949 he found himself back in Mysore restructuring the local educational system in a manner consistent with the temper of the times. In 1926, when the Andhra University was formed largely through his own efforts, he became its first and greatest Vice-Chancellor. But in less than five years he resigned in protest against the Simon Commission. Eight years later...in 1939, paradoxically enough... he emerged as one of the greatest supporters of the British war effort. Politics did not take him very far. So he returned to education in 1936. As a politician he was

bound to fail because of his own inbuilt strengths and weaknesses such as his pursuit of excellence, his contempt for personality cult, his abhorrance of inanities, his intellectual sophistication, his unshakable faith in the liberal and enlightened British-style democracy with the emphasis on the right to dissent and above all the sheer thrust of his own character and personality. He was not an adapter. On the contrary, he was a great dissenter. He didn't care who was what: Fame, power or success never intimidated him. He was more than a match even for Rajaji on the intellectual plane. But he was too lazy to produce anything solid and significant, though he will be remembered for a long time to come for the many things he said through the medium of his convocation addresses which contained the quintessence of his lofty idealism wedded to ruthless pragmatism. If at all he had any respect for a Congress leader, it was for Rajaji. Not for Nehru, a dreamer, not for Subhash Bose, a rebel without responsibility, not even for Gandhiji, a leader without a genuine following. He used to say that the only true and committed Gandhian was Gandhi himself. Dr. Reddy was indeed a giant among giants. But he was a giant whom no one either feared or loved because of his own defensive cynicism which was actually inverted defeatism. His forte was his style in whatever he said or did, a style that made people admire him from a distance. He was too irascible and aggressive to draw his admirers closer to him. They were not afraid of him: Only they discreatly avoided him. In any case, a dialogue between his friends or detractors and him was impossible because of his blinding brilliance. What he said and how he said it took one's breath away. Naturally he had no feedback from those who listened to him. The communication gap between himself and his audience was created, not by his reluctance to communicate, but by his readiness to overcommunicate. His prose was precise, pointed and picturesque. He never used two words where one would do and splendidly at that. He was original, incisive and perceptive even in his casual utterances. Just one example. It relates to the irrelevance of dogmas to the contemporary situation. It is in Telugu: "*Mii Krithayugapu beedalu maa Kaliyugapu niillalo udakavu*" which

literally means: "Your Krithayug's gram cannot be boiled in our Kaliyug's water!" Reddy was never stale or banal. Why didn't he produce something monumental and memorable? He didn't because he couldn't, being a perfectionist. A perfectionist who was unfortunately indolent. However, as Gray will be remembered for ever by the future generations for his *Elegy*, Dr. Reddy has been immortalised by his *Kavittwatattwavicharamu*.

After writing my Final Honours Exam, I called on him just to take leave of him. He was in a refreshingly relaxed and communicative mood. He said: "Raman, Sit down So the ordeal is over. What next?"

I said: "Sir, I want to sit for the I C S." He said, "You will fail. They have a dossier on you. What else do you propose to do?" I said in despair: "I don't know, Sir. Please guide me." He replied: "You will never succeed in business or service." "Why do you think so, Sir?" "Because you are impractical." "What about teaching, Sir?" "You will fail, because you will teach blasphemies." "What shall I do then, Sir?" "I don't know." "Perhaps I'll succeed as a journalist, Sir?" "That's it," he endorsed promptly. "You will do well as a journalist Raman. My ambition was to be the Voltaire of this country. I think I have failed. But the attempt was worth making wasn't it?" "Sir," I replied: "My ambition is to become another C. R. Reddy and I'm sure I'll fail too. But the attempt is worth making, isn't it, Sir?" He laughed and patting me on the back said: "Good luck, my boy! May God protect you from bores, fools, crooks, adventurers and pseudo-heroes?" Giving me a testimonial under the non-committal heading "To whomsoever It May Concern." he said: "Take it with you. It may help you some day." This happened in April, 1950.

I never saw him again. He died in February, 1951. I was then in Delhi. But from 1941 to 1951 he used to send me his brief, breezy elegantly written one-sentence letters on postcards.

Tel.: 446492
50, Sarangapani Street,
Madras-600 017.

(Sd.) A. S. RAMAN

C.R. REDDY – THE POLITICIAN

D. ANJANEYULU

Early in 1926, when C. R. Reddy, Member of the Madras Legislative Council, was named Foundation Vice-Chancellor of the new Andhra University, the public reception to his nomination, was curiously mixed.

The Justice Party Ministry, headed by the Raja of Panagal, was frankly relieved to be rid of a thorn in the flesh. For, Reddy was one of the most articulate and effective spokesman on the Opposition benches and the Government was glad to have a troublesome man away from the political scene in Madras.

The naming of the new Vice-Chancellor was hailed by friends and admirers of Reddy, who knew his rich academic background and educational experience as the choice of the rich man for the right job, "A loss to politics and a gain to education," was the chorus of comment in the Press and among the public. "A gain to politics and a loss to education," quipped a cynical way in a nationalist English daily.

At a more serious level, these varying reactions lead us to the question: Was C. R. Reddy better as a politician or as an educationist? Not in terms of actual achievement, but in his intrinsic talent and uncalculated potentialities.

This ambivalence in the contemporary public mind is also vividly captured by Prof. K. R. Srinivasa Iyengar (in his learned introduction to "*Essays and Addresses*"). He recalls some people saying, in their characteristic, might-have-been manner: "You see, Reddy's real *forte* is in politics; there he would have achieved wonders, he would have gatecrashed the everest of achievement!"

But, when he did actually take an active part in politics in the early "Twenties, there were others who used to say, in an equally well-meaning way: "Oh, C. R. Reddy! He is

really cut out for leadership in education. The acerbeties and asceticisms of politics are not for him."

If he were to be guided by his admirers' conflicting wishes, rather than by his own instinct, should Reddy be a politician or an educationist? Actually, he was both, as far as his intellect and inclination were concerned. His resourceful mind comprehended both, not to speak of literature, with special reference to poetry and criticism. His intellectual life could well be described as a triple stream of poetry, politics and education. Here we are concerned with politics.

Before we discuss Reddy, the politician, and try to understand his political ideas, it will be useful to recall his political career, which was quite significant, though chequered. It was in 1920 that he resigned his post as Inspector-General of Education in Mysore, when he was still on the right side of 40, and left for Madras. It was not unnatural for a man of his equipment to have political ambitions. But the question is how he pursued them. 1812

That was the time when the Government of India Act, 1919, popularly known as the Montagu-Chelmsford Scheme (Montford Scheme for short) was being launched. "Dyarchy" was just born in Madras Presidency; and the Raja of Panagal as a leader of the Justice Party began to play a vital role in the 'transferred' half of the Government. Subbarayalu Reddiar was the first Chief Minister (who died soon in office). Ramalinga Reddy joined the ruling Justice Party, obviously hoping to play an important part in the affairs of the Presidency. But he did not have to wait too long for a disillusionment.

For a man, whose mind was full of the working of Cabinet Government in England, the picture that presented itself before him was a grotesque caricature, with struggle for places and jobbery of all kinds, dominating all else. He broke with the Ruling Party led by the Raja of Panagal, and in alliance with like-minded men in the opposition, moved a No-Confidence resolution against the Government. He said, in the course of his speech: "Appointments result in attachments, while disappointments lead to detachments."

Tel. 1812

The motion was lost, not unexpectedly, but the mover made his mark. Reddy the urbane Parliamentarian, the resourceful debater, the polished wit, established his place in the hearts of an informed, admiring public. It may almost sound like saying-the operation was unsuccessful, but the surgeon won the prize!

This was the first sojourn of Reddy in Provincial politics, lasting about five years. It may even be called Reddy's First Five-year Plan of Political Development, 1920-25. As in some other aspects of Reddy's career, this was notable more for its promise than for its achievement. The first start really proved a false start. Beginning from the Ruling Party, he gravitated to the Opposition and in due course found himself in the wilderness. The Government came to his rescue and the University project not only came in handy, but it stimulated his enthusiasm and engaged his resources to the full. It left him no time or scope for politics. It was the early stage of the University needing all his attention.

Reddy's second sojourn in politics started in 1930-31 at the time of the Salt Satyagraha in the Civil Disobedience by the Congress under the leadership of Mahatma Gandhi. It lasted till 1935 and can be called his Second Five-year Plan of Political Development. The country as a whole was in a ferment and the foreign bureaucracy was at its most vindictive and ruthless after the unequivocal rejection of the Simon Commission. Reddy was not the kind of non-political, insensitive, mercenary, educational administrator, unaffected by the events outside the University Campus.

Though a Constitutionalist by training, Reddy did not choose to sit idly by watching the reign of terror let loose by the bureaucracy to put down the Non-Cooperation Movement. He, therefore, resigned his Vice-Chancellorship as a protest. The impassioned letter that he addressed to his Chancellor, the Governor of Madras, remains a memorable document. It was hailed by the eminent journalist, Khasa Subba Rau, as "a classic of the country's patriotic literature."

In the course of his summing-up, Reddy wrote, outlining his stand :

> "...It is, I think, the clear duty of all Indians, irrespective of their political affiliation, to rally round and foil the attack. Even those who differ from the Congress have to recognise that it is the greatest laboratory of National character installed in India and it has taught Indians the art of organisation and discipline and spiritualised political agitation by inculcating the spirit of love and Non-violence.
>
> The sacrifices and sufferings of my countrymen and country women make it impossible for me to continue in my present position, I find the Vice-Chancellorship neither a pleasure nor honour in the midst of these agonies..."

During this period of patriotic fervour, Reddy did everything to promote the nationalist cause, delivering speeches, issuing statements on the RTC, N. C. M. and in all other ways, short of going to jail. In a moving tribute to the Mahatma (who incidentally was his target of attack many times, before and after this period), Reddy said :

> "Mahatma Gandhi appears to be more concerned with nation-building from within than constitution-building from London or Delhi. While others feast, he fasts...he is a man of sorrows, because ours is a land of sorrows..."

It was a pity that he was later to speak of the Gandhian philosophy of Satyagraha in very different terms. Was it due to a change of circumstances or change in Gandhi or change in Reddy? May be a bit of everything, but mostly of the last, according to some. It was also passing strange that a man who threw away the Vice-Chancellorship of a University without batting an eyelid, was soon eager to poke his nose in local politics. He was elected President of the Chittoor District Board in 1935, that too by the fluke of a decision by the drawing of lots.

He was also later returned to the Legislative Council. But there was not much to do, with the bulk of the Congress members keeping out of it.

Meanwhile, the Vice-Chancellorship of Andhra University fell vacant (with the departure of Dr. Radhakrishnan for England to take up his Oxford assingment) and Reddy was the natural choice. There was nothing much for him to do in politics, except occasional interventions in the Legislative Council until the war broke out in 1939.

The years, late 1939 to early 1945 could be described as the Third Five-year Plan in Reddy's Political Development. He was not in active party politics then, but there was a definite change in his political views, almost a right-about turn as far as Indian affairs were concerned. It was the war which brought this change about. Reddy honestly believed that unless Britain won the war, there would be dire disaster in store not only for Britain and her dominions, but for India and the entire democratic world. Even Congress leaders like Nehru and Rajaji hoped for the victory of Britain and her allies, but they all came to very different conclusions, on India's attitude to Britain and her war effort.

While Nehru finally fell in line with Gandhiji's followers in their individual Satyagraha in 1940 (to mark their non-cooperation with the war effort), Rajaji took a line of his own and parted company with Gandhi by August 1942. As for Reddy, he felt that India must support Britain's war effort, in her own interest. He became leader of the National War Front, and received the Knighthood in 1942, and along with it a lot of obloquy from the Congress ranks. He was very critical of the Congress attitude, which he thought was destructive and short-sighted. His reasoned appraisals of the changing political situation were made in his contributions to '*The Mail*' (under the pseudonyms, 'Indicus' and 'Politicus') and to the '*Twentieth Century*'.

For the duration of the War, he wanted Indian policy, especially the war effort, guided by a National Directorate,

on the model of the British War Cabinet, presided over by the Prime Minister, Winston Churchill. His pleas on this count fell on deaf ears as there was no rapport between the British rulers and the Congress leaders. But undaunted, he continued to throw new ideas on the political situation, the Indian Constitution, the Hindu-Muslim Problem, the position of the Scheduled Castes and allied matters to be dealt with before India could win her freedom.

He took the Congress to task for its monopolistic tendency in its insistence on being the sole representative of the minorities and authoritarian attitude in its refusal to share power with others and its intolerance of criticism from within or from without. But he was realist enough to grant that the Indian Federation envisaged under the Government of India Act, 1935, would vanish into thin air unless the Congress as the major National Party, chose to come in. He saw no reason why the Congress, which had accepted ministries in the provincial autonomy scheme and enjoyed exercising power in office should fight shy of the Federation.

As a liberal democrat, schooled in the British tradition, Reddy was severely critical of the Congress's intolerance, which he summed up in the words : "Those who are not with us are not only wrong, but sinful." A holier-than-thou attitude in modern parlance. He denounced the Congress High Command for its refusal to admit the Muslim League into Congress Cabinets, and thereby giving a handle to Jinnah to fan the flames of Muslim Communalism. He was among the earliest to assess the hardening influence of office on the psychology of Congress leadership.

In his own subtle and incisive analysis of Congress policies, before Independence, not untouched by sarcasm, Reddy identified three main characteristics :

1) Its nature as an army fighting British Imperialism ;

2) Its nature as a salvation army redeeming India and Mankind ; and

3) Its passion, acquired, since office acceptance, for an arithmetical as opposed to the ethnic federalism, demanded by the Muslims, with full powers to impose its will and policies unilaterally.

At a time when the Congress and the Muslim League were poles apart in their conception of minority interests, and were not on talking terms, as it were, Reddy proved one of the most sympathetic and articulate spokesmen of the Muslim point of view. He stood for the right of Muslim M L As and M L Cs to decide which organisation is the spokesman of the Muslims.

"Does the Congress seriously mean to swallow up the Princes and Muslims and all other organisations?", he exclaimed once at a reception at Woodlands in Madras. In his anxiety to avoid the catastrophe of partition he was never tired of counselling a spirit of compromise to the Congress leaders who turned a deaf ear to him. "My endeavour", he said more in sadness than in pride, "has always been for compromise, adjustment and preservation of unity at all costs, without which freedom could neither be won nor retained."

His basic ideas, canvassed in his speeches and writers of the years immediately before Independence, could be summarised under the following main heads:

1) Constitutional unity of the country; with an all-India State as the first in the order of possibilities;

2) A Central Government on the basis of Provinces and States, not populations;

3) Composite, irremovable cabinets follow as a consequence; and

4) Separation of powers and functions between the Legislative and the Executive.

Composite Cabinets in a pluralist society and a confederation to provide for regional variations were two of his favourite recurring themes, which he chose to express in

terms of a new political dialectic. His words can hardly be improved for brevity or brilliance:

"In a Non-party cabinet, party leaders cannot have a place and it will lack some amount of influence; in a coalition, all the ministers will be partymen and the academic mind and the princes will have no place; in the composite, party and non-party may be combined-If party is thesis, non-party anti-thesis, their composite is the synthesis!"

"Federal or unitary constitution is thesis; partition of country is anti-thesis; and confederation the available synthesis!"

1812

Synthesis is, in fact, what we in this country have been striving to achieve through the ages, in matters, religious, social and cultural, not to say political.

It is too late in the day now to speculate on what would have happened if the Reddy Formula had been considered and the Rajaji Formula had been discussed on merits. Suffice it to say that Reddy's emphasis had always been on Reason and Realism rather than on sentiment and emotion. Can a practising politician, then or now, do without appeal to emotion in a country such as ours with a high rate of illiteracy? He would feel himself seriously handicapped. But then Reddy was more of a political scientist than a politician as we understand the term nowadays.

"I am neither an optimist nor a pessimist, but a scientist", he would quip, in a gathering of admiring academics.

Reddy was too much of an individualist to allow himself to be put in the strait jacket of a rigid monolithic party machine. Nor had he the toughness and staying power or mass appeal to lead a party of his own. But he had the originality and intellectual resourcefulness of a political thinker and what is more, a sparkling wit and a gift of phrase, all his own.

ముసలమ్మ మరణం

Dr. CHALLA RADHA KRISHNASARMA M.A. M.Litt., Ph.D.,
Regional Secretary, Sahitya Akademi, Madras-18

ఆధునికాంధ్ర కవిత్వ చరిత్రలో ఒక ప్రత్యేకత సంతరించుకున్న కావ్యం ముసలమ్మ మరణం. తత్ఫలితంగా తద్రచయిత డాక్టర్ కట్టమంచి రామలింగా రెడ్డిగారు తెలుగు సాహిత్య చరిత్రలో చిర స్మరణీయు లయ్యారు.

ఆ కృతిలో చిన్నదైనా, ముసలమ్మ మరణం అంతస్తత్వంలో గొప్పది. అంకిత పద్యాలు కలుపుకుని అందులో 107 పద్యాలు అందాలు దిద్దుకున్నాయి. తన కాలపు కవుల వలె, కట్టమంచి వారు ఈ కావ్యాన్ని సంప్రదాయ బద్ధమైన కవితలో తీర్చి దిద్దారు. అయితే, ముసలమ్మ మరణం ఆ నాళ్లలో తెలుగు చూచిన కావ్యాలకు కొన్ని విషయాలలో భిన్నంగా కానవస్తుంది. అలా భిన్న మార్గాలు తొక్కడం వల్లనే, ఆ కావ్యానికి ప్రత్యేకత లభించింది.

ప్రబంధాలు, మహాకావ్యాలు, చిత్రకావ్యాలు మొదలైనవి పుంఖాను పుంఖంగా వెలువడుతున్న ఆ రోజుల్లో ఆ కోవకు చెందిన రచనకు త్రోసి రాజని, అందుకు విభిన్నమైన రచన చేసి కవి పండితుల ఆదరాభిమానాలు చూరగొనడం నిజంగానే అనల్ప విషయం. ఈ విశిష్ట గౌరవం కట్టమంచివారికి లభించింది. అయితే అటువంటి కావ్యం సంతరించాలనే ఉద్దేశంతో పట్టు పట్టి ఆయన రచనా వ్యాసంగానికి దిగలేదు. ఇది యాదృచ్ఛికంగా జరిగిన సంఘటన అనడం సత్య సన్నిహితం! అలాగే ఆ కావ్యం నవ్య కవితా విర్భావానికి దారి తీసిందనడమూ సత్య సన్నిహితమే!

కట్టమంచివారు చెన్నపురి క్రైస్తవ కళాశాలా విద్యార్థిగా ఉన్నరోజుల్లో, ఆ కళాశాలకు చెందిన శ్రీమదాంధ్రభాషాభిరంజనీ

Tel 1812

సమాజానికి పోషకులుగా ఉండిన సమర్థి రంగయ్య సెట్టిగారు ఏర్పాటు చేసిన బహుమాన కావ్య పద్ధతిని పురస్కరించుకుని ముసలమ్మ మరణాన్ని 1899 లో వ్రాశారు. రంగయ్య సెట్టిగారు గణిత శాస్త్రోపన్యాసకులైనా, ఆంధ్రభాషాభిమానులు! ఆయన సమకాలికులూ, అభిజ్ఞాన శాకుంతల నాటకాన్ని తెలుగు చేసిన తొలి రచయితలలో ప్రముఖులూ అయిన రాయదుర్గం నరసయ్యశాస్త్రీగారు సమర్థి వారిని ప్రశంసించిన తీరు ప్రశంసార్హం.

'శ్రీ యుత మిల్లరు సర్వ క
లా యతన సమృద్ధి రంగయ శ్రేష్ఠి సఖుం
డై యొప్పు నెవడు సర్వ
జ్ఞా యుత మస్తక కలాపహారి బుధ ధృతిన్.'

ఆ రోజుల్లో క్రైస్తవ కళాశాలను సర్వ కళాశాల అని వ్యవహరించే వారు. సాహిత్యరంగంలో కట్టమంచి వారిని ప్రోత్సహించిన విద్వత్కవులలో ఆ కళాశాలలో సంస్కృత పండితులుగా ఉండిన వేదం వేంకటరాయశాస్త్రీగారు ప్రముఖులు!

కావ్య రచనకు సమర్థి వారి బహుమాన కావ్య పద్ధతి ప్రేరణ కాగా, కావ్యేతి వృత్తానికి 'ఒకానొక త్రిలింగ దేశీయునిచే వ్రాయబడి, బ్రౌన్ దొరగారిచే ప్రకటింపబడిన 'అనంతపుర చరిత్రము' అనే గ్రంథం బహుధా ఉపకరించింది. అయినా కట్టమంచి వారు రస దృష్టితో కథలో కొన్ని నూతన కల్పనలు చేశారు. ఆ తర్వాత అంటే 1900 మార్చిలో, ముసలమ్మ మరణం ముద్రణ భాగ్య మంది వెలుగు చూడ గలిగింది.

స్త్రీల నుద్దేశించి తాను కావ్య నిర్మాణం కావించినట్లు కవి చెప్పుకున్నాడు. అందువల్ల ఒక పల్లెటూరి పడతి ప్రదర్శించిన త్యాగనిరతి యీ కావ్యంలోని ప్రధానాంశం కావడంలో ఆశ్చర్యం లేదు.

కథా గత విషయాలను దిఙ్మాత్రంగా నైనా తెలుసుకుంటే, ఆ త్యాగ నిరతి ఎలాంటిదో వ్యక్త మవుతుంది.

అనంతపురానికి దగ్గరలో బుక్కరాయ సముద్రం అనే గ్రామం ఉంది. ఆ ఊళ్లో ఒక చెరువు కుండపోతగా కురిసిన వానలకు చెరువు పొంగింది. గ్రామ ప్రజలు భయ భ్రాంతు లయ్యారు. అప్పుడు రెడ్లు, రైతులు ఆలోచించి పోలేరమ్మకు పొంగలి పెట్టాలని నిశ్చయించారు. చాటింపు వేయించారు. పొంగలి పెట్టి, జాతర చేశారు. అమ్మవారిని ప్రార్థించారు. అప్పుడు ఆకాశవాణి వినవచ్చింది.

'బసిరెడ్డికిఁ గడగోడలు
ముసలమ్మ యనంగ నొప్పు పుణ్యాంగన తా
వెస బలిగాఁ బోయిన మీ
కిసుమంతయుఁ గష్ట మెన్న డేలా కలుగున్ ?'

అది విన్న వాళ్లందరూ కంట తడి పెట్టారు. ముసలమ్మ కూడా విన్నది. తన ప్రజలకోసం ఆత్మ త్యాగానికి ఉద్యమించింది. మొదట్లో ఆత్మీయుల్ని విడిచిపెట్టి వెళ్ళడానికి తటపటాయించింది. చివరికి, ఎండా వానాకలిసిన ఆకాశంలా, ఆమె తన భర్తను సమీపించి, మనస్సులోని కోరికను మనవి చేసింది అయితే అతను అంగీకరించ లేదు. ఎలాగయితేనేం చివరికి అతన్ని అంగీకరింప చేసింది. అలాగే అత్తమామల్ని కూడా ఒప్పించింది. ఆ తర్వాత ముసలమ్మ సహర్షంగా వెళ్ళి చెరువులో మునిగిపోయింది; తన గ్రామ ప్రజల్ని కాపాడింది. అప్పటి నుంచీ ఆ చెరువుకట్టకు ముసలమ్మకట్ట అనే పేరు ప్రచారంలోకి వచ్చింది. అంతే కాదు; ముసలమ్మకు గ్రామదేవత ఖ్యాతి కూడా లభించింది. ఇందులో వింత యేమీ లేదు. త్యాగమూర్తుల్ని సభక్తికంగా సంస్మరించడం అనాదిగా వస్తున్న మన సంప్రదాయం.

ఆంగ్ల సాహిత్య ప్రభావంతో ప్రప్రథమంగా వెలువడిన కథా కావ్యం ముసలమ్మ మరణం. అందువల్ల కవితా సంప్రదాయాలలో

కవి సమయాలలో భిన్నత్వం కనిపిస్తుంది. శ్రీకారంతో ప్రారంభమైనా సంప్రదాయ బద్ధమైన కవితలో సాగినా ముసలమ్మ మరణం విషాదాంత కావ్యం. ఇలా కావ్యాన్ని విషాదాంతం చెయ్యడం మన ప్రాచీనాలంకారికులకు నచ్చని పని. ఎంత సంప్రదాయ విధేయులైనా, కట్టమంచి వారు నవ్యతకు బ్రహ్మరథం పట్టిన రచయిత. మన ప్రాచీనాలంకార శాస్త్రాల పట్ల ఆయనకి అంత ఆదరభావం ఉన్నట్లు కనిపించదు. 'అలంకార శాస్త్రములు ఆదేశించినట్లు విరచింపబూనుట తెలివి తక్కువ పని' అని తమ కవిత్వ తత్త్వ విచారంలో పేర్కొన్న విషయాన్ని గుర్తు చేసుకోవడం అవసరం. ఆలంకారికుల్ని తృప్తి పరచడం కోసమే రచన చెయ్యడం అంత మంచిది కాదని ఆయన భావించి వుండవచ్చు. కాని కథాకథన దృష్టితో చూస్తే, విషాదాంతం చెయ్యడం వల్లనే కావ్యానికి ఎక్కడ లేని సహజత్వమూ, శోభా కలిగాయి. కావ్యం కనక విషాదాంతం కాకపోతే, సామాన్య గృహిణి ఆయిన ముసలమ్మ గ్రామ దేవత కాలేదు. ఆ నాటి కొందరు పండితుల సూచన ననుసరించి కట్టమంచివారు ఈ కావ్యాన్ని సుఖాంతం చెయ్యకపోవడం మన అదృష్టం! అది ఆయన స్వతంత్ర ప్రవృత్తినీ, నవ్యదృష్టినీ వ్యక్తం చేస్తున్నది. కాగా, కథాకథన దృష్టితో చూసినా, ముసలమ్మ మరణం నవ్యకవితా విర్భావానికి దారి తీసిందనడంలో విప్రతిపత్తి లేదు. అంతే కాక, సంఘశ్రేయస్సు కోసం ముసలమ్మ ఆత్మార్పణం చెయ్యడం వల్ల, ఆమె త్యాగానికి విశిష్టత యేర్పడింది. ఆమె త్యాగ బుద్ధిని కవి అభివర్ణించిన తీరు హృద్యం.

"జనులకు మేలొనరింపని
తను వేలా? కాల్పదగదా? తా నొక్కండై
తనవార లడల నేలా
గునఁ దల యెత్తికొని తిరుగగూడ నరునకున్."

అటువంటి నరుడు పుట్టనేల మరి గిట్టనేల? అని కూడా ప్రశ్నించాడు కవి. ముసలమ్మ త్యాగానికి ప్రధానకారణం ఇతరులకు మేలు చెయ్యాలనే ఆమె పెద్ద మనస్సు.

స్త్రీ పాత్ర చిత్రణకు ప్రాధాన్యం కల్పించబడిన కావ్యం ముసలమ్మ మరణం. ఇది కూడా ఆ కావ్య ప్రత్యేకతను ఇనుమడించింది. మన వాఙ్మయ లో స్త్రీ పాత్రకు ప్రాధాన్యం కల రచనలు బొత్తిగా లేవని చెప్పలేము కాని ముసలమ్మ మరణములో స్త్రీ పాత్రకు లభించినంత ప్రాధాన్యం మరి ఇతర కావ్యాలలో లభించలేదనడం అతిశయోక్తి కాదు. ఇందులో ఆద్యంతమూ ముసలమ్మను గురించే చెప్పబడింది. అందులోనూ కరుణరస ప్రధానంగా చెప్పబడింది. అప్పటమైన ప్రేమతో ప్రేమించే భర్త, ఆదరించే అత్త మామలు, కడుపున పుట్టిన తనయుడు, ప్రియమైన యిళ్ళు వాకిళ్ళు గ్రామ ప్రజలు అందరినీ విడిచిపెట్టి ఆత్మత్యాగానికి సంసిద్ధ అయిన ఆమె కథ కటికి గుండెల్ని కూడా కరిగిస్తుంది. అయితే తాను బలియై పోయి గ్రామాన్ని కాపాడిన ముసలమ్మ కథ మూఢ విశ్వాసాలను ప్రోత్సహిస్తున్న దని కొందరు ఆక్షేపించవచ్చు. కాని యిటువంటి కథలు నేటికీ ప్రచుర ప్రచారంలో ఉన్న విషయాన్ని మనం విస్మరించ రాదు. ఈ ముసలమ్మ కథను డా. చిలుకూరి నారాయణ రావు గారు 1937 లో 'ముసలమ్మ కట్ట' అనే పేరుతో గేయ కావ్యంగా రచించారు.[1]

ముసలమ్మ కథవంటి కథలు దేశంలో పలు ప్రాంతాలలో విన వస్తాయి. సామర్లకోట ప్రాంతంలో కామమ్మ కథ చెప్పుకుంటారు. ఇది కూడా కరుణరస ప్రధానమైన కథ. అలాగే బెంగుళూరు నగరాన్ని నిర్మించిన కెంపెగౌడుని కోడలు ఆత్మత్యాగం చేసి కోటను కాపాడింది. ఉత్తర కర్ణాటక ప్రజలు 'కెరెగె హార' (చెరువుకు ఆహారం) అనే జానపద గేయం పాడు కుంటారు. ఇందులో ఒక సీమంతిని విషాద గాథ కళ్ళకు కట్టినట్టుగా వివరించ బడింది.[2]

---

1. శ్రీ రావి నూతల శ్రీరాములు గారి వ్యాసం; ఆంధ్రపత్రిక, జనవరి 11 1981.
2. ఇంకా వివరాలకు శ్రీ రా. అ. జయంతిగారి వ్యాసం, సాహిత్య సమితి వ్యాసావళి, 1967.

ఈ కోవకు చెందిన కథలలోని ముఖ్యాంశం స్వార్థచింతన చంపుకుని ప్రజా శ్రేయస్సుకోసం ఆత్మ త్యాగానికి ఉద్యమించడమే. మహితమైన ఆ త్యాగశక్తి ముందు మిగిలిన విషయాలు సూర్యుని ముందు దివిటీల వంటివి!

అందరి వద్ద అనుజ్ఞ తీసుకుని ముసలమ్మ సహర్షంగా చెరువులో మునిగిన ఆ హృదయవిదారక దృశ్యాన్ని కట్టమంచి వారు మనస్సుకి హత్తుకునేలా వర్ణించారు.

'కన్నెఱ్ఱవారిన ఖరకరోదయ కాల
మల్లన మ్రింగు జాబిల్లి యనగ
జ్వాలదగ్ని శిఖలపై నెలనవ్వుతోఁ బోవు
ధాత్రీ మహాదేవి తనయ యనగ
కెందామరల బారు సుందర మగు లీల
నల్ల నల్లనఁ జొచ్చు నంచ యనగ
కాల మహాస్వర్ణ కారకుం డగ్నిలోఁ
గరగించు బంగారు కణిక యనగ

ప్రళయ కాలానల ప్రభా భానురోగ్ర
రంగదుత్తుంగ భంగ సంవ్రాతములకుఁ
గలఁక నొందక, దరహాస మలర, మంద
మందగతి బోయి చొచ్చెనమ్మగువ నీట

ఎంత మంచి వజ్రమైనా, సాన బట్టినప్పుడే అది కాంతులీనుతూ పతిభాసిస్తుది. అలాగే ఎంత మేలిమి బంగారమైనా అగ్ని స్పర్శ తగిలినప్పుడే దానికి కొత్త కాంతి వస్తుంది. అలాగే మానవుని శీలానికి క్లిష్ట పరిస్థితి గీటురాయి వంటిది. ఆ పరిస్థితిని పురస్కరించుకునే అతని శీలం వ్యక్త మవుతుంది. సంఘ శ్రేయస్సు నుద్దేశించి చెరువులో మునిగే ముసలమ్మను, కాలమనే స్వర్ణకారుడు అగ్నిలో కరిగించే

Office of the Curator
Govt. Oriental Manuscripts
14 FEB 19..
Madras-600 005

బంగారు కణికతో ఉపమించడం సరసంగా, సహేతుకంగా ఉంది. ఈ ఉపమ తెలుగు సాహిత్యానికి క్రొత్తదనవచ్చు. ఇంకా యిటువంటి విశిష్ట గుణాలు సంతరించుకున్న యీ కావ్యాన్ని కట్టమంచి వారు పందొమ్మిదేళ్ళ ప్రాయంలో వ్రాయడం ఆయన బహుముఖమైన ప్రతిభకు నికషోపలం !

కట్టమంచివారు ఒక చోట వ్రాస్తూ యిలా పేర్కొన్నారు. "......నాయికా నాయకులు సగమునకు సగముపలాయితులైరి! రాజులు రాణులును ప్రచ్ఛన్నులై యేమూలం దాగిరో యెందరడగిరో వెనకబడువారు లేరు, వెదకువారును లేరు. కలియుగాది నుండి యింత దాక జమకు ఖర్చుకు కాని సాధారణ జనులు నేటికి గదా గణ్యులైరి. ఇక ముందు పూజ్యు లగుదురు గాక !"

ముసలమ్మ మరణం ద్వారా ఒక సామాన్య స్త్రీ కావ్యత్వాన్నే కాక పూజ్యత్వాన్ని కూడా పొందింది! స్వార్థత్యాగానికి గల శక్తి యెటువంటిదో యీ రసవత్కావ్యం నిరూపించింది; సంఘశ్రేయస్సే మానవ జీవిత లక్ష్య మనే ఉదారాశయానికి ఈ కావ్యం బ్రహ్మరథం పట్టింది. ఇంతకూ సాంఘికేతి వృత్తంతో తెలుగులో వెలువడిన స్వతంత్ర కావ్యం ముసలమ్మ మరణం! తత్కర్త కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారికి జోహార్లు !

Tel-1812

Dr. C. R. REDDY'S "KAVITWA TATWA VICARAMU"

Prof. GANDHAM APPA RAO

డాక్టర్ కట్టమంచి సర్వతోముఖ ప్రజ్ఞాధురంధరుడు. మానవ చరిత్రను బాగా అర్థం చేసుకున్న అర్థశాస్త్రకోవిదుడు. రాజనీతి శాస్త్రపారంగతుడు. ప్రపంచ ప్రసిద్ధిగాంచిన విద్యా వేత్తలలో ఒకడు. ఈ మేధావిని గూర్చి కళా ప్రపూర్ణ త్రిపురాన వేంకట సూర్యప్రసాదరాయ కవివరేణ్యుడు తన మొయిలు రాయబార కబ్బములో అత్యంత మనోహర రీతిని వర్ణించారు.

పెద్ద బుజ్జులు గల్గు పెదపెద్ద సభలలోఁ
దన మాటె మీఁదుగా గొనబుయుక్తులఁ బేర్చి
యెదబల్మినాఁచికొని యెలనవ్వులొలయించు
మాటకారి తనాన మేటియాగడు నరికి.

ఒకరు వోయిన దారి కొరగకుండఁ దనంతఁ
గడు స్వతంత్ర విశృంఖల విహార మొనర్చు
సముదార తరరాజన ప్రకృతి గల్గియును
నీతినెడ సేయని వినీతి సంపన్నునకు.

కోలారు గనులలోఁ గొమరారు జాళువా
తళుకులకు నెఱి మెఱుంగులు దిద్దు నచ్చంపు
బుద్ధి పెంపున మేలి విద్దెలకు నొడయఁడై
యసముగాంచిన కళారసికాగ్రగణ్యునకు

మరులేచు గడుసుఁ బడమటి బాస ప్రోయాలి
కులుకు కుందనపు బెళ్కు మెలఁకువల మరగియును
దల్లి బాసపొలంతి దయకు దవ్వయిపోక
కొలువ నేరిచిన యనుఁగుం దెనుఁగు బిడ్డనికి.

సుకవితాతత్త్వముం జూపి పింగళివారి
యాడుబిడ్డగు కైతపోడుములు వెలయించి
యల కళాపూర్ణోదయపుటమృత దీధితుల
మహి వెల్లి గొల్పిన విమర్శక వతంసునకు.

శ్రీత్రయీ తులిత సుకవిత్రయీ రచితమై
దయివాఱు తెలుఁగు పైదవ. ప్రాఁబలుకుఁ బొత్త
మెపుడుఁ బ్రాణముగఁ దానెంచి పఠియించుకొను
గ్రాంధిక సరస్వతీ కవితాభిమానికిని.

... ...
... ...

అతులాంధ్ర విశ్వవిద్యాలయోదయ సంప
దభివృద్ధి కారకుండగు నుపాధ్యక్షునకుఁ
గట్టమంచి సువంశ కలశాంబునిధి సుధా
కరుడైన రామలింగా రెడ్డి రాయనికి.

వందనాల్ వినయపూర్వకృతజ్ఞతావచో
మందార నవ పుష్ప మాలామరంద
నిష్యంద తుందిల రసజ్ఞేందిందిరానంద
మందిరాయిత మత్సమభివందనాలు.

ఈ నాడు నేను మాట్లాడ వలసింది ఆతని కవిత్వతత్త్వ విచారం గూర్చి.

"కవికుల బ్రహ్మఁదిక్కన గణనఁ జేసి
సూరనార్యుని భావంబు సొంపుపొగడి
వేమన మహాత్ము సహజ విద్యా మయాత్మ
మ్రొక్కి కవన మొనర్పంగ బూనినాడ."

అన్నారు.

దీన్నిబట్టి ఆంధ్రసారస్వత ప్రపంచంలో డా. కట్టమంచికి అత్యంత ప్రియులైన మహాకవులు తిక్కన, సూరన, వేమనలు అని తెలుసుకుంటున్నాం.

ఆంధ్రవాఙ్మయ ప్రపంచాన అనేక విధాలైన విమర్శనపద్ధతులు కాన వస్తున్నాయి. కొందరు అలంకార శాస్త్రాన్ని ముందు పెట్టుకుని రసచర్చ అంటూ కావ్యాల్ని విమర్శిస్తుంటారు. కొందరు కావ్యాల్లోని గుణాలు మాత్రం చెబుతూ, దోషాలపట్ల ఉదాసీనంగా ఉంటారు. మఱి కొందరికి సంప్రదాయాలు, పూర్వ జన్మ వృత్తాంతాలు తప్ప మరేవి కావ్యాల్లో కన్పించవు. నవీన దృక్పథం అంటూ కొందరు తమ అభిప్రాయాల్ని, అభిరుచుల్ని, ఆశయాల్ని కవుల మీద రుద్దుతుంటారు. భాషాచ్ఛందస్సులకు, పదబంధాలకు ప్రాధాన్యం ఇస్తూ ఉత్తమ కావ్యాలుగా నిరూపిస్తూంటారింకొక వర్గం. ఇటువంటి విమర్శల్ని ఎన్నింటినో చూస్తుంటాం.

నిజంచెప్పాలంటే, విమర్శకుడు కవి కంటె పండితుని కంటె గొప్పవాడు. ఈతనికి సత్యదృష్టి, సహృదయత్వం ప్రధాన గుణాలు. ధైర్యంగా మంచి చెడ్డల గూర్చి చెబుతాడు. సంకుచిత దృష్టితో వేటిని చూడడు.

డాక్టర్ కట్టమంచి ఈ కోవకు చెందిన ఆంగ్ల సాహిత్య ప్రభావితుడైన సద్విమర్శకులు. తన విమర్శనలో పూర్వాలంకారికులు చెప్పిన మాటలు, ఉదహరింపక పోయినా ప్రాచీన సాహిత్యపు మర్యాదల్ని బాగా ఎరింగిన నవీనులు. భాషా విషయంలో గురజాడ విప్లవాలు తెచ్చినట్లు డా. కట్టమంచి సాహిత్య విమర్శనలో విప్లవం తెచ్చారు. ఈతని విమర్శ వాస్తవిక దృష్టికి పట్టుకొమ్మ.

కవిత్వతత్త్వ విచారం 1914 వ సంవత్సరమున ప్రప్రథమంగా ప్రచురింపఁబడింది. సూరన కళాపూర్ణోదయంతోపాటు ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నాన్ని కూడ విమర్శించారు. వాటిని పురస్కరించుకుని భారత

భాగవత రామాయణాలను, వసుచరిత్రాది ప్రబంధాలను పరామర్శించారు. ఈ సూత్రాలలోని మాటలు బాలవ్యాకరణంలోని సూత్రాల్లాగ ఉంటాయి. పాఠకలోకాన్ని భావాంబరవీథిని విహరింప చేస్తాయి అందుచేతనే కాబోలు-

“అంబనవాంబు జోజ్జ్వల కరాంబుజ శారద చంద్రికా
డంబరచారుమూర్తి ప్రకటస్ఫుట భూషణ రత్నరోచిరా
చుంబిత దిగ్విభాగ శ్రుతి సూక్త వివిక్త నిజప్రభావ భా
వాంబరవీథి విశ్రుత విహార ననుం గృపజూడు భారతీ !”

అనే ఎత్తిన పద్యాన్ని ఉదాహరించారు.

భావనాశక్తి :

“భావనాశక్తి యనగా విషయముల మనస్సులో ప్రతిబింబించునట్లు చేయు సామర్థ్యము. ఒక్క ప్రతిబింబించుట యననేల. ప్రత్యక్షముగ నవతార మెత్తునట్లు చేయుట......ఇట్టి భావనాశక్తి కలవారే మహాకవులు. అట్టివారు వ్యాకరణమునకు భంగము కల్గించిన నేమి? వచనమున వ్రాసిన నేమి......వ్యాకరణము, యతి ప్రాసములు అన్నియు తప్పక కుదిరినను భావనాశక్తి లేని యెడల నట్టి పాండిత్యము జీవము లేని యాకారమువలె జడంబుగ గాన్పించును.... ... ...
... ...
... ...రేయింబవలును వ్యాకరణములను, నిఘంటువులను, ప్రాచీన కావ్యములను వల్లించుచుండుట చేత నూనెకు నష్టియే కాని కవితకు పుష్టి లేదు. తన మనసున నెన్నియో భావములు ప్రభవిల్లకున్న నితరుల మనసులో భావములుప్పతిల్లఁ జేయుట యెట్లు?

“... ... ...
... ...”

భావనాశక్తి నుద్దీపింపఁ జేయు ప్రకృతి భావ తైష్ణం :

“మనుష్యుల మనంబులతో నిరంతర సంయోగముం దాల్చిన ప్రకృతులు మూడు గలవు.

1. ఆలోచనలు : [కార్యకారణములం గూర్చి విచారణ చేయుట, వస్తుస్వరూపము నిర్ణయించుట]
2. భావములు : అనగా మనోవికారములు ఉదా. కామక్రోధాలు, ప్రేమ, పశ్చాత్తాపము, దయ, దాక్షిణ్యము మొదలగు చిత్తసంచారములు.
3. సంకల్పములు : అనగా నేదైన నొక దానిని సాధింప వలయునని ప్రతిజ్ఞ పూనుట. ఈ మూడు శక్తులలో భావనాశక్తి నధికంబుగ విజృంభింపఁ జేయునవి భావములు.”

భావనా శక్తికి ప్రతిబింబాలని చెప్పదగు కావ్యాలు వేమన పద్యాలు. పల్నాటి వీర చరిత్ర, నాగమ్మ కథ, బొబ్బిలి కథ మొదలైనవని చెప్పారు. వీనిలో పాండిత్య ప్రభావం చాలా తక్కువైనా హృదయాన్ని అల్లల నాడించే భావనాశక్తి మిక్కుటమన్నారు. ఈ మాటలు సత్యసమ్మతాలు.

కవి ఋషితుల్యుడని మన పూర్వాలంకారికులు చెప్పారు. అతడు పంచేంద్రియాలను మర్చి, భావనాలోకంలో విహరిస్తూంటాడు. ఈ సందర్భంలో పోతన్నగారి గజేంద్రమోక్షంలోని పద్యం జ్ఞప్తికి వస్తుంది.

“లోకంబులు లోకేశులు
లోకస్థులుఁ దెగినఁదుది నలోకంబగు పెం
జీకటి నెవ్వడు వెలిఁగెడు
నేకాకృతితోడ నతని నే సేవింతున్.”

కవితా సరస్వతి ఏకాకృతి వెలుగుతూ సాక్షాత్కరిస్తుంది. భావావేశమే నిజమైన కవిత్వం. డా. రెడ్డిగారి భావనాశక్తి నిర్వచనంతో

నేనేకీభవించలేను. భావనాశక్తి అంటే 'భావముయొక్క శక్తి' దీనినే ఇంగ్లీషులో (Power of Imagination) అంటారు. వీరు విషయములు మనస్సులో ప్రతిబింబించు సామర్థ్యమన్నారు. దీని లీలల గూర్చి విపులంగా చెప్పారు.

అలంకారాలు : కావ్యం అలంకారం చేతనే శోభిస్తుందనీ, సర్వం అలంకారమే అనీ అన్నారు పూర్వాలంకారికులు.

"కావ్యశోభాకరాన్ ధర్మాన్ అలంకారాన్ ప్రచక్షతే..."
(కావ్యాదర్శం)

"అంగీకరోతి యః కావ్యం శబ్దార్థా వానలం కృతీ
అసా నమన్యతే కస్మాత్ అనుష్ణ మనలం కృతీ"
(చంద్రాలోకం)

అగ్నిలో వేడిలేదని అంగీకరించడం ఎంత అస్వాభావికమో అలంకారాలు లేని శబ్దార్థాల్ని కావ్యం అనడం అంతస్వభావికం అన్నాడు. చంద్రాలోక కర్త జయదేవుడు. దీన్నిబట్టి పూర్వాలంకారికులకుగల అలంకారాల మీది పిచ్చి మనకు అవగతమవుతుంది.

రామలింగారెడ్డిగారు వీటిని దృష్టిలో పెట్టుకుని ఇలా అన్నారు.

... .

మన వారు అలంకారముల యెడ అమితాతురతఁ గొన్నవారు కాఁబట్టి యొకటి రెండు కారణముల జూపుట యావశ్యకము. శిల్పములకు వర్ణనము అప్రధానము. కాదనువారు ఎవరును లేరు. ప్రతిమలను జిత్రించువారును. విగ్రహములఁ దీర్చువారును పరిస్ఫుటముగ నాకృతుల నెదుర నిల్పనేర్తురు గదా! అయిన నట్టిచో వారు పోలికలం దెచ్చి చూపి పరిష్కరించుట కవకాశ మెక్కడిది? గద్య పద్యములను శిల్పమునకుం జేరినవే. కాన నిందును సాదృశ్య ప్రతిపాదనము విడువరానిది గాదనుట యసరి. మఱియు భావములు తీవ్రముగఁ జెలరేగు నవుడు

వాని యుద్భవోద్రేకములకు హేతువులగు వస్తువులం దప్ప నితరముల యెడ దృష్టిపారుట యసంభవము. మనసు చెలరేగినపుడు ఆలోచనకుం బూనుట యౌచిత్య భంగమునకు ముఖ్యకారణము కావుననే మనవారు కోపము వచ్చినపుడు 1, 2, 3 ఎంచుమని చెప్పుదురు. చూడుడు. భీమసేనుఁడు దుర్యోధనుని జూచినాఁడుపో! అపుడు సింహము మదేభముపైఁ జెలఁగినట్లు, డేఁగ పావురము మీఁద వాలిన మాడ్కి, ఇంద్రుడు వృత్రాసురుని మార్కొను విధమున, బల్లి చీకటీగపై గవిసిన కరణిని ఇత్యాద్యుపమలు భీమసేనునికిఁ దట్టునా? "క్రోధంబప్రతికారమై హృదయముం గుదించు" నవసరమున నిట్టి దూరపుటాలోచనలకుఁ దావెక్కడిది? ఒకవేళ అరమైలు దూరమునఁ జెట్టు చాటునఁ బొంచి చూసెడు కవులకైనఁ దోచునా? తోఁపవని నా నమ్మిక. ఏలన భీమసేనుని జూచి వణఁకుచుందురు గాన! కావున కథాంశము సాక్షాత్తుగ సమీపమున నడచినట్లు భావనాశక్తి బలంబుచే స్ఫురించనేని దూరపు సంబంధముగల బలాత్కృతాలంకారములకుఁ దావుండదు. సాదృశ్యములలోఁ గొన్ని సహజములును, అనివార్యములును. అవి తమంతటన యే ప్రయాసమును లేక వచ్చిన యెడఁగదా సందర్భముతో గలిసి మెలసి యుండును.... ... ...
... ...
... ..."

1812

ఈ మాటలు అత్యంత సమంజసాలు. భావుకుడు ఒక విషయాన్ని గూర్చి ఆలోచనా నిమగ్నుడైనప్పుడు అతడు భావను వెతకడు, అతని దృష్టి అలంకారములవైపు అసలే వెళ్ళదు. "నేనే వచ్చెద నేను వచ్చెదనని అతని హృదయగతమైన భావ భావాలతో గంతులు వేసుకుని సాక్షాత్కరిస్తుంది. అదే నిజమైన కవిత్వం. ప్రయత్నపూర్వకంగా చమత్కారాలు చేర్చడం, అలంకారాలు అమర్చడం నిజమైన కవిత్వం కాదు.

అలంకార శాస్త్రజ్ఞులు చెప్పిన కృత్రిమ భాషా కావ్యాలు పండితులకు తప్ప భావుకులకు కావ్యామృత రసపానం కల్గించ లేవు.

వేమన్న గొప్ప పండితుడు కాడని అందరికీ తెలుసు. అలంకార శాస్త్రాల్లో ఏమీ పరిచయం లేని కాపు కవి యని అందరూ ఎరిగే ఉన్నారు. కాని అతని పద్యాల్లో పలుచోట్ల దృష్టాంతర, నిదర్శన, ఉపమ, కావ్యలింగం మొదలైన అలంకారాలు కన్పిస్తాయి. వాటిని గూర్చి 'వేమన సర్వజ్ఞులనే' నా గ్రంథంలో వివరించాను.

అలంకారాల గూర్చి కవి గట్టిగా ఆలోచించ నవసరం లేదు. ఆతనికి తెలియ కుండా అవే కవితలో చేరుతూంటాయి. డా. కట్టమంచి వీటిని గూర్చి ఎంతో దూరం చెప్పారు. మహాకవులైన కవిత్రయం, అందులో ముఖ్యంగా తిక్కన అలంకారాల్ని గూర్చి ఎక్కువగ బాధ పడ లేదని కొన్ని ఉదాహరణలు చూపించారు. ఆలంకారిక శైలి యందు అభిమానంగల శ్రీనాథుడు కూడ నిరలంకారశైలిలో అక్కడక్కడ వ్రాసిన పద్యాలు అత్యంత మనోహరంగా కన్పిస్తాయి. ఉదా.

భీమఖండం	4— 95
కాశీఖండం	3— 32
	5—130 చూడండి

డాక్టరు రెడ్డిగారు అలంకారములనావశ్యకములని చెప్పటం బాగులేదు. కవి అలంకారాల గూర్చి ప్రయత్నించ నవసరం లేదంటే సరిపోతుంది.

ప్రబంధాలు - వసు చరిత్ర :

డా. కట్టమంచిప్రబంధ సాహిత్యాన్ని, అందులో ముఖ్యంగా కొన్ని ప్రబంధాల్ని తీక్ష్ణంగా విమర్శించాడు. అందమైన పదబంధాలు, చమత్కారాలు, కల్పనా విశేషాలు, నగ్నశృంగార వర్ణనలు మాత్రమే కవిత్వమని భావించే ప్రబంధ కవుల్ని ఈతడు మెచ్చుకో లేదు. ప్రబంధాలు ఉభయ భాషాకోవిదులకు తప్ప సామాన్యభావుకులను అలరింపజేయవన్నారు. కథ ప్రాచీనంగాను, వర్ణనలు నవీనం

గాను ఉన్న ప్రబంధాలు సానపట్టిన జాతిరత్నాలవలె నిగనిగలాడునని రామరాజ భూషణుని అభిప్రాయం.

ఈ అభిప్రాయం ప్రకారంగా ఆతడు వసుచరిత్రను నిర్మించాడు. ఈ సిద్ధాంతాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకుని చూస్తే కళాపూర్ణోదయం కావ్యాల్లో చేరదు. అది కేవలం కల్పిత కథే కదా !

డాక్టరు రెడ్డి వసుచరిత్రలోని లోపాల్ని సహేతుకంగా విమర్శించారు. ఇందలి గుణవిశేషాల్ని కొనియాడారు.

వసుచరిత్రలో చమత్కారం తప్ప హాయి లేదన్నారు. ఇందలి వర్ణనలు కథా వేగాన్ని అడ్డుతున్నాయన్నారు. అసలు కథే లేదే, కథా వేగ మెక్కడిది అని ఆక్షేపించదరేని నాకు సమ్మతమేనని చమత్కరించారు. ఈ మాటలోని సత్యాన్ని గమనిద్దాం.

శుక్తిమతిని బలాత్కరిస్తున్న కోలాహల పర్వతాన్ని వసురాజు గోటనెగమీటుతాడు. దానివలన ఆతనికి ఇంద్రుడితో స్నేహం ఏర్పడుతుంది. అప్పటికి అతని వయస్సు ఎంత ఉంటుందంటారు ? కనీసం పాతికేండ్లయినా ఉండవచ్చు కదా ! తరువాత శుక్తిమతి గర్భం దాలుస్తుంది. నవమాసాలు నిండేక గిరికను కంటుంది. గిరిక పెద్దదవుతుంది. నిండు యౌవనవతి, శ్యామ అయింది. (యౌవన మధ్యమున నుండు నాయిక శ్యామ) అంటే 18 ఏండ్లయినా గిరికా దేవికి ఉండవచ్చు కదా ! అప్పటికి వసురాజు వయస్సు 25 + 18=44. వీరి మధ్య ప్రణయం. సరే ఇక్కడ దుష్యంతుని జ్ఞాపకం తెచ్చుకొని ఊరుకొందాం.

మనుచరిత్ర కాబాధ లేదు. దేవమనుష్యలోక సంబంధాలున్నా కథ అంత బాధా కరమైంది కాదు. వరూధిని కొంచెం ప్రౌఢ నాయికగా కన్పిస్తుంది. ప్రవరాఖ్యుడు చిన్నవయస్సులో ఉన్నట్లు తెలుసుకుంటున్నాం. వీరి ప్రణయం రసాభాసమైనా మాయాప్రవరాఖ్యునితో కొంత లోపం తీరింది.

వసుచరిత్ర కథ తమాషాగా ఉంటుంది. నదీపర్వతాల సంగమం, వారికి గిరిక పుట్టడం, ఆమె పెరిగి పెద్దది కావడం ఈ కాలం నాటి చిన్న పిల్లలు కూడ ఈ కథ విన్నప్పుడు నవ్వక మానరు. ఈ కథ

భారతంలోనిది, అది రామరాజ భూషణుని తప్పుకాదన్నా అతడు "ఆద్య సత్కథల్" అని చెప్పి తృప్తి పొందినా, కృత్రిమం కృత్రిమమే కదా ? ఈ బాధ పడలేక సహృదయులు కొందరు ఈ కథను వేదాంత పరంగా చెబుతుంటారు. మరికొందరు రాజు ప్రజాహిత కార్యాలకు సుక్తిమతిని కోలాహల సర్వతం బారి నుండి తప్పించాడని చెబుతారు. సంతోషం. దీన్ని వదలివేద్దాం.

వసుచరిత్రలో మొదటి నుండి చివరివఱకు వర్ణలన్నీ కృత్రిమంగా ఉంటాయి. సంస్కృతాంధ్రాలలో, అలంకార శాస్త్రాలలో ప్రవేశ ముంటే తప్ప ఇవి అర్థం కావు. పాఠకుని అనుభవాలు కథలో కన్పించనినాడు, ఉత్కంఠ దీపింపచేయనినాడు రసనిష్పత్తి ఎట్లా కలుగుతుంది ?

వసుచరిత్రకారుడు తన అసాధారణకల్పనా శక్తి చేత ఈ భాషా కావ్యాన్ని సృష్టించాడు. వసుచరిత్రలోని సామ్యములు వస్తు స్వభావములంబట్టి తటస్థించినవి కావు. మఱి నామాది భాషాశక్తిచే కృతకములైనవి. శ్లేషచే నుత్పత్తికి వచ్చునలంకారములవలె గొడ్డువారిన నీరసభావములు వేఱొండు లేవు.

పాశ్చాత్యుల శృంగార వర్ణనము :

స్త్రీల గుణగణములను శ్లాఘనతో వర్ణించుట పాశ్చాత్యులసదాచారము. ఏలననగా - గుణగణములు గణింపక ఆకారమును మాత్రము చూచి వలపుగొనుట ఆజనములలో అభావ్యము. కావున స్త్రీ పురుషులు ధారాళముగ ఒండొకరితో కలసి మెలసి ఉందురు. కావున రూపమునకు తళుకు తక్కువ. ఇక వలపు జనింపవలెనన్నచో నడవడి, చరిత్ర, చదువు, సద్గుణములు... కావున నాయికానాయకులకు ఇవియే ఉద్దీపన విభావములు. వీనినే శృంగార కావ్యములలో వర్ణించుట ముఖ్యము.

పాశ్చాత్యుల శృంగార వర్ణనమును గూర్చి విపులంగా చెప్పిన మాటలన్నీ సత్యనమ్మతాలే. కాని చెప్పేవిధం కొంచెం Blunt గాను, అతిగాను ఉంది. "నా యెరిగినంత వరకు స్త్రీ సుగుణాలకు ప్రాధాన్యమిచ్చే

Acc 24451 Tel 1812

వర్ణనలు మన సాహిత్యంలో కంటె పాశ్చాత్య సాహిత్యంలో ఎక్కువగా కనిపిస్తున్నాయి. అటువంటి వర్ణనలవల్లనే సాహిత్యం యొక్క గొప్ప తనం ప్రకాశిస్తుంది, అదే నిజమైన కావ్య ప్రయోజనం." అంటే బాగుండేది. డా॥ రెడ్డి ఏ విమర్శ చేసినా దుమ్ము రేపినట్లు ఉంటుంది. ఇదే ఇతనితో సమస్య. మళ్ళీ భారత కవుల శృంగార వర్ణన చాలగొప్పదని సోదాహరణంగా, చక్కగా చెప్పారు.

సాంఘిక విమర్శ :

పింగళి సూరన కళాపూర్ణోదయ ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్న గ్రంథాలలోని కవితాగుణాలను వెలార్చుటయే కాక సాంఘిక విమర్శకూడా అత్యంత సముంజసంగా చేశారు. ఇతడు భావనాబలం గల గొప్ప మేధావి. సర్వస్వతంత్రుడు. ఈతని ధోరణిలో దాపరికమనే పదార్థమే లేదు.

దోషము లెత్తి చూపుట :

సూరన డా॥ రెడ్డిగారికి అభిమాన కవియైనా అతని కావ్యాలలోని సుగుణ విశేషములతో పాటుస్ఖాలిత్యాలను కూడా నిష్కర్షగా చూపించారు. ఇతని నిశిత నిష్పాక్షిక దృష్టికి ఇదే ప్రబల నిదర్శనం.

విమర్శన అన గుణదోషాల నిరూపణమే కదా ? సృష్టిలో సర్వగుణాలంకారుడైన మనుష్యుడు గాని, కవి సృష్టిలో సర్వగుణాలంకార శోభితమైన కావ్యం గాని ఉండదు. కాళిదాసు కావ్యాలలో కూడా అచ్చటచ్చట దోసగులున్నట్లు పండితులు చెబుతుంటారు.

కళాపూర్ణోదయముకన్న ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము అల్పమని డా॥ రెడ్డి సహేతుకంగా, సోదాహరణంగా నిరూపించారు.

పింగళి సూరన కావ్యాలపై డా॥ రెడ్డిగారికి పూర్వం శ్రీ దక్షిణామూర్తి (1892), శ్రీ వింజమూర్తి రంగాచార్యులు (1914) మొదలగు వారు విమర్శలు వ్రాసి ఉన్నారు. ఆ విమర్శకుల పరిశీలనా చక్షువులకు గోచరము కాని సమస్య లనేకం డా॥ రెడ్డి కారణ విమర్శదృష్టికి గోచ

రించాయి. వీరికి పూర్వం విమర్శకులు పింగళి సూరన కావ్య సౌధం చుట్టూ తిరిగిరే కాని, లోని రస జగత్తును చూడలేదు.

వర్ణనలు, అలంకారాలు, శైలి, శబ్ద ప్రయోగములు మొదలైన అంశములను వారు వేరుగా దర్శించిరే కాని అవి కావ్యములందెట్లు పొందుపడి ఉన్నవో, ఆ కావ్యముల సౌందర్యానికి అవి యెట్లు ఉద్దీపకములుగా ఉన్నవో పరికింపలేదు. ఆ లోపమును డా॥ కట్టమంచి తీర్చి సమగ్రసంపూర్ణమైన విమర్శ గ్రంథమును సంతరించి ఆంధ్రులకు ఇచ్చారు.

డా॥ రామలింగా రెడ్డి విశేషలోక జ్ఞాన సంపన్నుడు. బాలశిక్ష మొదలుకొని:భారతం వరకు గల గ్రంథాలన్నింటినీ సవిమర్శన దృష్టితో చదివిన ప్రతిభాశాలి. విదేశాలకు వెళ్ళి, పాశ్చాత్యుల ఆచారవ్యవహారాలను, జీవిత విధానాలను బాగా అర్థం చేసుకొన్న సహృదయులు. ఒకరిని అర్థం చేసుకుని వారిలోని, సంస్కృతిని గ్రహించి తమసంస్కృతిని పెంపొందజేసుకునే వారే నిజమైన సంస్కృతివరులు గదా !

డా॥ కట్టమంచి సత్యమని తోచిన వానిని వెనుదీయకుండ ఖచ్చితంగా చెప్పు స్వభావం కలవా.

ఈ విమర్శన గ్రంథంలో స్థూలంగా ఈ శీర్షికలు చూస్తాం. 1. భావనాశక్తి 2. సుఖము-చమత్కారము 3. అలంకారములు అప్రయత్నంగా రావాలి 4. భావ సహజసుందరంగా ఉండాలి 6. శృంగార వర్ణన నగ్నంగా ఉండకూడదు 6. పాశ్చాత్య శృంగారవర్ణనలలోని మంచి లక్షణాలు 7. భారత కవుల శృంగారవర్ణనలలోని గొప్పతనం 8. కళాపూర్ణోదయ ప్రభావతి ప్రద్యుమ్న ప్రబంధాలలోని గొప్పతనాలు.

ముఖ్యంగా సూరనలోని గొప్ప ప్రతిభను వెలార్చిన విమర్శకాగ్రేసరులలో ఇతను మొదటి వాడని చెప్పాలి. హేతువాద దృష్టి గల మా వంటి పాఠకులకు ఈ పుస్తకం సర్వ విధాలా ఆదర్శమైంది.

Office of the Curator
14 FEB 1995
Madras-600 005
Govt. Oriental Manuscripts Library